

UDK: 322 (497.6) "1918"
Izvorni naučni rad

SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I STVARANJE NOVE DRŽAVE (KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA) 1918. GODINE

Sonja Dujmović

Institut za istoriju, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Rad predstavlja jedan oblik manifestacionih dočekā nove Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevine SHS) 1918. godine, zatim formalnih koraka koje je preduzela Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini ka ujedinjenju crkavā, kao i naznakā problema sa kojima se poslije suočila.

Ključne riječi: Srpska pravoslavna crkva, Bosna i Hercegovina, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, srpska vojska, država, centralizacija, tradicija.

“Blagočestivi zbore! Našem sadašnjem sastanku u ovom svetom molitvenom domu povod je jedan događaj od epohalne istorijske važnosti za našu domovinu i za cio naš slovenski jug. Vijekovima žuđena politička samostalnost i nezavisnost, kao i ujedinjenje u jednu državu, pod slavno vladajućom domaćom Dinastijom Karađorđevića našeg slovenskog juga i našeg jedinstvenog troimenog naroda Srba, Hrvata i Slovenaca ostvareno je i uvedeno u život protiv svakog očekivanja, u jednom magnovenju i tako reći preko noći. Radosno je to za nas sve, kojih se stvar tiče, iznenađenje, koje nas je sve uzбудilo, oduševilo i zanjelo tako, da nijesmo

skoro vjerovati mogli da je to zbilja stvarnost. [...] Našoj neopisivoj radosti, našem bezgraničnom oduševljenju i veselju, zbog ove za nas ugodne i povoljne promjene u našem javnom životu, dali smo mi oduška i izraza na dostojan način prigodom ulaska u naš grad i u našu sredinu prvih četa viteške i hrabre srpske vojske, koja je došla u našu domovinu, da nam održava potreban mir i red, i da nam zajamči ličnu i imovnu sigurnost dakle sve uslove za miran i nesmetan rad oko pripremanja za život [...].

U prvom redu pripada naizmijerna hvala našoj krvnoj braći u Kraljevini Srbiji, koji su u zadnje pola vijeka, u svojoj političkoj slobodi i nezavisnosti, pokazivala vazda osobiti interes za sudbu svih nas, [...] Ali hvala najsrdačnija naša i svima saveznicima naše braće u Kraljevini Srbiji, [...] osobito velikom Vilsonu, kojega će ime u istoriji čovječnosti i zbog njegovog širokog i visokog pogleda na današnje stanje ljudskog roda, zlatnim i neizbivnim slovima zabilježeno ostati. [...] Bilo Srećno i od Boga Blagosloveno i napredno novo oživotvoreno naše kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca! Amin.¹

Bile su to riječi mitropolita sarajevskog Evgenija Letice² dana 5. decembra 1918. na “blagodarstvenom bogoslužjenju” održanom u Sarajevu povodom proglašenja ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca u jednu državu. Umjeren, lišen euforije i uzdržan ton govora Letice, u kome se izražava nada u miran i siguran prelaz u novi državni okvir nisu slijedili i ostali visoki crkveni veli-

¹ *Vjesnik*, zvanični organ srpskopравoslavних crkveno-školskih vlasti u BiH. br. 4. Sarajevo: 1. april 1919.

² Evgenije Letica (Plaški, Hrvatska, 1858-1933), mitropolit dabrobosanski (1907-1920), niže obrazovanje je stekao u Plaškom i Ogulinu, gimnaziju pohađao u Sremskim Karlovcima, a studije prava u Beču, Gracu i Zagrebu. Od 1885. do 1892. godine radi u državnoj službi u Sarajevu, a nakon toga ide u Zagreb, zapošljavajući se kod Hipotekarne banke, a potom u Sremske Karlovce, gdje 1895. završava bogosloviju. Nakon nekoliko godina službe dobio je čin arhimandrita 1900. godine, pa je iste godine postavljen za prvog mitropolita novoosnovane Banjalučko-bihačke mitropolije. Godine 1907. postaje dabrobosanski mitropolit, a istovremeno i predsjednik Velikog crkvenog suda i Velikog upravnog i prosvjetnog savjeta. Kao mitropolit dabrobosanski odlikovan je 1908. godine Velikim krstom Franc-Josifova reda od cara Franca Josifa. Penzionisan je 1920. godine, ali je učestvovao u izradi Nacrta Ustava Srpske pravoslavne crkve donijetog 1931. godine.

kodostojnici. Tako u govorima mitropolita hercegovačkog Petra Zimonjića³ prilikom dočeka Srpske vojske u Mostaru 2-15. novembra 1918, te mitropolita banjalučko-bihačkog Vasilija Popovića⁴ istim povodom 25. novembra u Banjoj Luci nalazimo sljedeće oduševljene izjave:

“Dobro došli draga braćo i osloboditelji naši! [...] Pozdravljam vas ispred srpske pravoslavne crkve, sveštenstva i naroda u Hercegovini, vojvodini svetog Save, kolijevci našeg lijepog srpskog jezika, postojbini vjekovnih mučenika za svetu slobodu [...] evo dočekasmo i doživjesmo mi, [...] (da) [...] nam vi, divni heroji naši, koji nam zlatnu slobodnu na lakim sokolovim krilima donijeste, te nas s koljena na koljeno na vječnu blagodarnost obavezaste. [...] barjak za narodno oslobođenje, koji vi razviste u Srbiji, prihvatite dična braća naša Hrvati i Slovenci, te svojski pomogoše Srbima da se naš i opći slavenski neprijatelj, njemački aždaja, i njeni saveznici pobijede i u nepovrat sprema; pa su pregli sad, ljubavlju bratskom složeni, Srbi, Hrvati i Slovenci, da u ime tripostasnog i prijednog Boga na nebu osnuju troimenu i ujedinjenu jugoslovensku državu, u kojoj će se zacariti mir i pravda, bratska sloga, jednakost i sloboda [...] u kojoj će se bog poštovati, zakon izvršavati, znanje i umjetnost cvjetati, a lijepe osobine plemenitog i darovitog naroda našega naći neograničeni i dosad neslućeni razvitak. [...]“⁵

“Vi ste svojim junaštvom nadvisili Kraljevića Marka, nadmašili Starinu Novaka. Slava neka je hrabroj i junačkoj, pobjedonosnoj i slavodobitnoj vojsci Kraljevine Srbije, vojsci Kralja Petra [...]“⁶

³ Petar Zimonjić (Grahovo, 1866-1941), mitropolit dabrobosanski (1921-1941), sin čuvenog sveštenika Bogdana Zimonjića, učesnika Hercegovačke bune 1875. godine. Studira Bogosloviju u Reljevu (1883-1887), a Bogoslovski fakultet u Černovicama od 1887. do 1893. Zamonašio se 1895. godine. Još 1893. je suplent na Bogosloviji u Reljevu, a sljedeće godine postavljen je za profesora. Ustoličen je za episkopa zahumsko-hercegovačkog 1903. godine, a 1920. postaje mitropolit dabrobosanski. Odlikovan je Ordenom svetog Save I stepena, Belim orlom II reda i Karađorđevom zvezdom. Uhapšen je 12. maja 1941. godine i uskoro pogubljen.

⁴ Vasilije Popović, banjalučko-bihački mitropolit u periodu 1908-1938. godine.

⁵ Pozdrav mitropolita hercegovačkog Petra Zimonjića Srpskoj vojsci prilikom njenog dolaska u Mostar 2-15. novembra 1918. *Vjesnik*, br. 4. Sarajevo: 1. april 1919.

⁶ Iz govora mitopolita banjalučko-bihačkog Vasilija Popovića, održanog 25. novembra 1918.

One su, slaveći ujedinjenje narodā, ispunjene zahvalnošću i nadom u bolju sutrašnjicu, istovremeno opterećene i izvjesnim osjećanjem krivice.⁷ Nešto kasnije će i Letica izmijeniti ton svog obraćanja pastvi, pa će u okružnici sveštenstvu spomenuti kako:

“[...] Kroz tolike vjekove žudno su iščekivala mnoga pokoljenja naših slavnih predaka svoju političku slobodu i samostalnost. [...] proljevali krv, umirali [...] Samo od nas i od naše uviđavnosti, od našeg rada i držanja, od našeg takta i od naše mudrosti zavisi naša dobra ili hrđava budućnost [...] da li će ih proklinjati ili slaviti, jer ima i takvih [...] kojima je trn u oku naša jednosturna misao o tome, da su Srbi, Hrvati i Slovenci na našem jugu jedan narod samo sa tri plemenska imena i koji već sad zavidnim okom gledaju na našu buduću veličinu i snagu, kojom mora neminovno uroditi današnje naše ujedinjenje u jednu jedinstvenu i zajedničku političku cjelinu.”⁸

Srpsko pravoslavno sveštenstvo u Bosni i Hercegovini novu državu je dočekalo pozdravljajući Srpsku vojsku, a ponuđeni navodi pokazuju manifestacioni karakter prihvatanja novog političkog stanja. Oni se čine zanimljivim zbog atmosfere koju iskazuju, a naročito zbog mogućnosti njihovog višeslojnog iščitavanja. U prvom redu očigledna je podvojenost između visoko pozicioniranog sveštenstva i onog nižeg ranga. S jedne strane uočljiva je opreznost u prihvatanju novih okolnosti, a sa druge *a priori* prihvatanje i otvorenost prema novonastaloj situaciji.

u Srpskopravoslavnoj crkvi u Banjoj Luci, prilikom dolaska Srpske vojske u Banju Luku. *Vjesnik*, br. 5. Sarajevo: 1. maj 1919. 71-73.

⁷ “[...] Ali nam oprostite vi, slobodni sinovi slobodne majke Srbije – slobodne Šumadije, oprostite nam što se mi danas pri ovome našem općem i najvećem narodnom veselju ne usuđujemo, da se ponosimo tako smjelo kao vi. Vi se sa ponosom veselite, jer vi ste srećniji nego mi. Srećniji ste zato, što ste se vi borili i ginuli za svoju ili za našu slobodu, a mi - mi smo morali vojevati i ginuti protiv svoje sreće i slobode. Ali danas i od danas mi hoćemo i mi moramo, da uzmemo i da prisvojimo sebi od vaše slave, od vašeg ponosa i od vašega junaštva [...] i zato mi možemo danas sa zanosom reći našoj užoj i miloj otadžbini, Bosni ponosnoj: ‘Blago tebi Bosno ponosita,/ Kad se imaš ponositi čime. / Šumadijom, što junake rađa’. Isto. *Vjesnik*, br. 5. Sarajevo: 1. maj 1919. 71-73.

⁸ *Vjesnik*, br. 4. Sarajevo: 1. april 1919.

Nadalje, govore prilikom dočeka Srpske vojske, iskazane emfatičnim tonovima i ispunjene svečanim raspoloženjem i oduševljenjem, moguće je analizirati kroz njihov nacionalni diskurs. Detaljnom analizom terminologije, koja će ovdje biti samo nagoviještena, moguće je otkriti prisutnost filetizma (crkvenog nacionalizma), koji koristi čitav splet mitoloških obrazaca. Od onog o starini (“kroz tolike vijekove”), kontinuitetu (od svetog Save do kralja Petra), pa kontradiktorni mitološki par o žrtvi i onaj o superiornosti. Sve je upotpunjeno stereotipom o neprijateljima, vječnim i trenutnim (“koji zavidnim okom gledaju”) i vrlo upečatljivim biblijskim motivima.⁹

Sveštenstvo je, dakle, svečano pozdravilo dolazak Srpske vojske, nakon čega se često nalazilo u zvaničnim audijencijama kod njihovih komandanata. Mitropolit dabrobosanski Evgenije Letica, kojeg je odlikovalo oportunističko, a po nekima i austrofilsko držanje¹⁰ tokom vladavine Monarhije, što je bio i

⁹ Božićna poslanica u novoj državi: “I kao što je narod izrailjski dobio izbavljenje kroz sunce pravde, tako je iskupljen kroz Boga pravde, izbavljen krvi junačkom i herojstvom svojih sinova i naš narod srpski, roda Nemanjinog, vjere Savine [...] divan praznik oslobođenja i preporođenja našeg – osvanuo je [...] Ono je donijelo spokojstvo i mir u srca svijeh [...] što je milostivim okom pogledao na nas, darovao nam mir, riješio nas, - poslavši nam izbavitelje - brige za ime naše, za vjeru praćedovsku, za plodove trudova naših; riješio nas brige za ognjišta naša, za drage naše i za podmladak naš, na kom svijet ostaje. [...] I novorođenoj velikoj domovini našoj dive se danas mudraci i sa istoka i sa zapada i predvođeni sjajnom zvijezdom rodoljublja srpskog pravoslavnog, klanjaju se požrtvovnosti, ustrajnosti, pretrpljenom poniženju, herojskom junaštvu vjeri učenika Savinih, potomaka Dušanovih, braće Ćirila i Metodija [...]”. *Vjesnik br. 1. god. IX.* Sarajevo: 1. januar 1919. 2-3.

¹⁰ “Sramota mitropolita Letice” Po nalogu predsjednika Vlade izvršena je premetačina u prostorijama Eparhijskog i Velikog crkvenog suda, te u prostorijama Privatnog suda Letice, koji je bio na ljetovanju. “Nađeni su: reljefni model (plaketa) Franje Josifa, Karla i Cite, dvije pepeljare za svakodnevnu upotrebu sa Franjinom slikom, pehar sa Viljemovom slikom [...] U kancelariji jedna reljefna ploča na mramoru, Franjina, u sali za sjednice na pultu uz kanape slike svih bivših austrijskih i njemačkih vojskovođa, [...] u sluganskoj sobi nađene su i velike zidne slike Habsburgovaca [...] a baca i hrđavo svjetlo i na njegove najbliže savjetnike koji ga ne upozoriše makar i za poznate naredbe predsjednika Vlade dr M. Srškića, koja je prije kratkog vremena izišla i koja pod prijetnjom kazne zabranjuje nošenje i držanje svih znakova i slika koji podsjećaju na habsburgovce i Austriju. Rezultat premetačine je upravo porazan, više nego sramota za jednog mitropolita i uvreda cijelog našeg troimenog naroda, naročito nas Srbe pravoslavne, što je na stolici mitropolije dabrobosanske sjedio od oslobođenja do danas ovakav čovjek i što se nazivao srpsko-pravoslavni mitropolit [...] ogriješio se o naredbu, koja ima snagu zakona i da je još teže uvrijedio narod, te ga zato mora stići pravedna i zaslužena kazna, koja odgovara težini uvrede, a koja ga je zbog njegovog bivšeg rada trebala još ranije →

povod njegovom skorom smjenjivanju,¹¹ bio je prvi primljen i izrazio punu lojalnost, a svoju donedavnu političku orijentaciju obrazložio je hrišćanskom dogmom po kojoj je svaka vlast od Boga, pa joj se svaki podanik mora pokoravati i njene naredbe dosljedno izvršavati.¹²

Navedeni manifestacioni karakter dočeka Srpske vojske i pozdravljanje osnivanja nove države nadopunili su i formalni koraci Srpske pravoslavne crkve u BiH, koja je u kanonskom smislu bila pod rukovodstvom Carigradske patrijaršije, sa svoje četiri mitropolije (Dabrobosanskom, Zahumsko-hercegovačkom, Zvorničko-tuzlanskom, Banjalučko-bihačkom),¹³ koje je poduzela ka bržem ujedinjenju sa ostalim srpskim pravoslavnim crkvama u Kraljevini.

Bosanskohercegovački mitropoliti su prvi,¹⁴ već 14. decembra 1918. godine uputili zahtjev, prvi zvanični akt, tadašnjem beogradskom mitropolitu Dimitriju da se bosanskohercegovačke eparhije ujedine sa Pravoslavnom crkvom u Srbiji.¹⁵ Istovremeno su nalagali potrebu za dobivanjem takozvanog

da stigne". *Srpska riječ*, br. 112. Sarajevo: 10. juni 1920.

¹¹ Skupština sveštenika 14. juna 1920. godine u Sarajevu je zaključila da se traži ostavka Letice. Određena je jedna delegacija koja je otišla u Okruglicu kod Vareša, gdje se Letica nalazio. Tu je on napisao svoju ostavku na mitropolitski položaj. Navedena delegacija udruženja predala je Letičinu ostavku Vladi BiH u junu 1920. i on je bio penzionisan. Preselio se kod Siska, gdje je i umro 1933. godine. u: Papić M. 1978. 634.

¹² *Narodno jedinstvo*, br. 14. Sarajevo: 16. XI 1918.

¹³ Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini tada je imala 22 protoprezvitera, 328 parohija i 10 manastira. *Kalendar Bošnjak*. 1918. Sarajevo: 157-166. Prema: Papić M. 1978. 621.

¹⁴ Vrlo je moguće da su ovom činu prethodile sljedeće akcije, koje naziremo u pismu M. Pećanca upućenog S. Protiću iz Sarajeva 28. 11. - 11. 12. 1918. god. – "Kako su baš prilikom ove moje posete kod g. Vojvode došle u pitanje dve važne stvari [...] sa znanjem da je g. D-r Janjić, profesor Bogoslovije, koji se je nalazio u pratnji G. Pašića, činio izvesne konkretne predloge ovdašnjem srpsko-pravoslavnom mitropolitu g. Letici u stvari prisajedinjenja bosansko-hercegovačke crkve crkvi Kraljevine Srbije, to je g. Vojvoda sa punom gotovošću saglasio se sa mojim predlogom šta da se radi po ovoj stvari i dao mi ovlašćenja da učinim sve što treba, sporazumno sa njim, pa da se posao koji je u vezi sa ovim slučajevima upućuje pravcem najboljim po našu opštu stvar, a prema uputstvima i saglasno sa namerama Kralj. Vlade. U tome smislu je g. Vojvoda izvoleo danas uputiti i telegram Vrhovnoj Komandi za Kralj. Vladu i pitati za uputstvo o proceduri u stvari koraka bosansko-hercegovačkih mitropolita kod poglavice pravoslavne crkve u Kraljevini Srbiji da se njihove eparhije prisajedine avtokefalnoj crkvi Kraljevine Srbije. [...]" Prema: Janković D., Krizman B. (priredili). 1964. 713.

¹⁵ Prije toga, u novembru 1918. održana je u Sarajevu konferencija od 15 sveštenika na kojoj se zahtijevalo sazivanje "crkvenog sabora sviju srpskih crkava". *Srpska crkva*, br. 2. Sarajevo:

kanonskog otpusta od carigradske patrijaršije. “Oni su to ujedinjenje definirali kao pripajanje srpskih pravoslavnih mitropolija bosansko-hercegovačkih arhiepiskopiji beogradskoj i mitropoliji Srbije”.¹⁶

Uskoro, početkom 1919. godine održana je Prva sjednica *Udruženja pravoslavnog sveštenstva*,¹⁷ kojom je predsjedavao Kosta Božić, okružni prota sarajevski¹⁸. Tom prilikom je bilo doneseno šest zaključaka, od kojih su prva dva bila u duhu nastojanja za što bržim ujedinjenjem pravoslavnih crkava u Kraljevini, a sastojala su se u odluci da Glavni odbor *Udruženja* u Bosni i Hercegovini stupi u kontakt sa Glavnim odborom Sveštenečkog udruženja u Srbiji i drugim krajevima i u odluci da se sačeka sa izdavanjem lista *Udruženja Srpski Sveštenik*, radi pregovora sa sveštenstvom iz drugih krajeva.¹⁹

Svoju odluku o ujedinjenju Srpske crkve unutar Kraljevine episkopi iz Bosne i Hercegovine osnažili su i pismenom izjavom da se njihove eparhije mogu otcijepiti od Matice u Carigradu.²⁰ Dan nakon uspostavljanja Srpske patrijaršije u Sremskim Karlovcima 12. septembra 1920. godine, uz prisustvo

1919. 4. Prema: Papić M. 1978. 632.

¹⁶ Gligorijević B. 1997. 8; Mitar Papić u svom radu navodi da je datum ovog događaja bio 1. decembar, “istog dana kada je proglašeno državno ujedinjenje.” Prema: Papić M. 1978. 624.

¹⁷ Prisutni su bili potpredsjednik D. Kecmanović, okružni prota banjalučki, sekretar dr. Tomo Popović, Kosta Dramušić, prota iz Tuzle, Stevan Šiniković, paroh iz Bijelog polja, Marko Popović, paroh iz Mostara, Tomo A. Bratić, paroh iz Blagaja, Kosta Z. Popović, paroh iz Štrbaca i Pavle V. Katanić, paroh iz Puračića. *Narodno jedinstvo*, br. 12. 11. januar 1919.

¹⁸ Kosta Božić (1875-1919), okružni prota sarajevski, autor je i raznih vjersko-moralnih članaka i pripovijedi. Urednik je lista *Srpski Sveštenik* 1912-1913. god. Na najvećem, banjalučkom veleizdajničkom procesu osuđen je na višegodišnju robiju u grupi sa Atanasijem Šolom i dr. Vojislavom Besarovićem.

¹⁹ Ostale tačke zaključka bile su: da se u pitanju otcjepljenja od Carigradske patrijaršije i ujedinjenja cijele Srpske crkve pozdravi rad domaćih mitropolita; da se predstavlja da Velikom savjetu u stvari isplate povišice plate koja nije izdavana od 1. januara 1915, te predstavku Narodnoj vladi u pitanju skuparinskih doplataka; da se radi u Crkvi na kulturnom i ekonomskom jačanju naroda; da prof. D. Lazčić, profesor bogoslovije bude sekretar. Osim toga, “Konstatovano je da su se mnogi sveštenici ogriješili o svoje zvanje, a i mitropoliti da nijesu vršili svoje dužnosti, koje im je vrijeme i potreba naroda i crkve nalagala. Pojedinačno su se neki zauzimali za narod i sveštenstvo, ali jedinstveno nikada ne istupiše za dobro svojega naroda i svoje crkve i ako je to potreba iziskivala kroz cijelo vrijeme trajanja rata”. *Narodno jedinstvo*, br. 12. Sarajevo:11. januar 1919.

²⁰ Gligorijević B. 1997. 10.

prestolonasljednika Aleksandra i članova Vlade, Skupština već spomenutog *Udruženja* je u prostorijama Društva *Sloga* u Sarajevu izvršila likvidaciju vlastitog udruženja, "jer se spojilo u zajednicu udruženja pravoslavnog srpskog sveštenstva našeg Kraljevstva", čemu su prisustvovali i izaslanici pojedinih srpskih ustanova.²¹

S druge strane, sazvan od prve Vlade Stojana Protića, Arhijerejski sinod Mitropolije karlovačke je 31. decembra 1918. izrekao "sjedinenje svoje crkvene oblasti sa ostalim srpskim crkvenim oblastima u ujedinjenoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca, uspostavljanjem jedinstva koje je postojalo do 1710. godine u Srpskoj patrijaršiji, [...] te se nada da će ujedinjena država, nezavisnost i prava ujedinjene Srpske pravoslavne crkve ustavom zajemčiti i štiti. [...] te se umoljava državna vlada da posreduje i nastoji da se [...] (ovo) jedinstvo (i) materijalno obezbeđenje crkvenog i prosvetnog razvitka [...] međunarodnim ugovorom zajamče." Istog je dana održana i konferencija svih pravoslavnih episkopa u Sremskim Karlovcima, na kojoj su arhijereji odlučivali o koracima ka bržem ujedinjenju, a ovim povodom pismeno izjašnjavanje u ime bosanskohercegovačkih mitropolita dostavio je arhiepiskop-mitropolit dabrobosanski Evgenije.²²

26. maja 1919. godine, trećeg dana Druge konferencije svih pravoslavnih episkopa izrečena je zvanično odluka o "duhovnom, moralnom i administrativnom jedinstvu svih srpskih pravoslavnih oblasti"²³, formiran je privremeni *Središnji arhijerejski sabor*, preko koga su sve crkvene vlasti u cijeloj državi trebale komunicirati sa vrhovnom državnom vlašću, a koji će biti predstavnik svih crkvenih pravoslavnih oblasti u zemlji, čime je uspostavljeno buduće centralističko uređenje Crkve, a pravosnažnost mu je dala uredba regenta Aleksandra od 28. augusta iste godine. Bosnu i Hercegovinu su ovoga puta predstavljali mitropolit zahumsko-hercegovački Petar Zimonjić, banjalučko-bihački mitropolit Vasilije Popović i zborničko-tuzlanski mitropolit i egzarh Dalmacije Ilarion Radović.²⁴

²¹ Nakon prizivanja sv. Duha u Sabornoj crkvi i parastosa umrlim i poginulim članovima *Udruženja* u crkvi je držao govor mostarski prota Marko S. Popović. *Srpska riječ*, br. 103. Sarajevo: 14. septembar 1919.

²² Gligorijević B. 1997. 9.

²³ Gligorijević B. 1997. 10.

²⁴ Papić M. 1978. 625.

Nova država je objeručke prihvatila ponuđeno posredovanje i tutorstvo nad Crkvom. Diplomatska delegacija je ka Carigradu krenula sa opunomoćenjem Vlade i regenta Aleksandra augusta 1919. godine, da bi isposlovala odobrenje i blagoslov ujedinjenja svih srpskih pravoslavnih crkava 19. marta 1920. godine, koje su opet Vlada i regent Aleksandar ukazom od 17. juna 1920. ozakonili; Vlada je izdala 30. augusta 1920. svečanu proklamaciju, te je regent prisustvovao svečanom činu u Sabornoj crkvi Karlovačke mitropolije 12. septembra iste godine i ukazom potvrdio svoju odluku “izvršujući tako i drugi deo Dušanovog zaveta”.²⁵

Stalna i direktna uključenost Vlade, ministarstva vjera i budućeg vladara u sve aktivnosti vođene ka uspostavljanju jedinstva Crkve, izdavanje ukaza, potvrda i odluka kojima se podupiru navedeni koraci, regentova potvrda ustoličenja patrijarha, njegova naglašena prisutnost i učesće u crkvenim ceremonijama, stalne audijencije uglednih velikodostojnika Crkve itd., govorili su o početku politike čvrste ruke vladarske kuće i države nad Crkvom tokom postojanja Kraljevine.

Odnos Crkve i države je privremeno regulisan Uredbom o sv. Arhijerejskom saboru i sv. Arhijerejskom sinodu SPC od 24. decembra 1920, čime se odredilo da su sve njihove odluke “izvršne tek nakon odobrenja ministarskog savjeta na prijedlog ministra vjera”, kao organa centralne državne uprave, a zakonima koji će naknadno biti doneseni o SPC i koji su ulazili i u regulisanje unutrašnjeg uređenja Crkve, država ju je praktično stavila pod svoj nadzor.²⁶

Zauzvrat, država preko ministarstva vjera za razne zasluge odlikuje sveštena lica ili ih uključuje u razna državna tijela dajući im funkcije i oni slobodno učestvuju u političkom životu, često se nalazeći u vrhovima stranačkih tijela. Veći dio parohijskih sveštenika u Bosni i Hercegovini ulazi u tadašnja gradska vijeća, pa im se čak pripisuje i prevelika revnost.²⁷ Biraju se u pojedina predstavništva i aktivno ulaze u politička pregrupisavanja, karakteristična za sami početak osnivanja političkih stranaka i stranačkog života u zemlji. Nešto veći broj pravoslavnih sveštenika u Bosni i Hercegovini pripadao je strankama koje su bile na vlasti, uglavnom Radikalnoj stranci, a u Savezu zemljoradnika

²⁵ Gligorijević B. 1997. 13.

²⁶ Imamović M. 2008. 95.

²⁷ Kapidžić H. 1963. 308.

je bio najveći broj sveštenika koji su bili u opoziciji. Određeni broj sveštenika je od prvog dana nove države bio u raznim tijelima stranačkih organizacija, birani su i kao narodni poslanici za narodnu skupštinu.²⁸

Državni poreski organi kupili su poreze, utvrđene još Uredbom iz 1905. godine, za Srpsku pravoslavnu crkvu i proporcionalno ih ustupali eparhijama, odnosno crkvenim opštinama. Osim toga, odobreno je i da crkve i manastiri mogu svoj kapital upisivati u domaće državne zajmove. Sprega crkve i države bila je stalna i tek krajem tridesetih godina jedno vrijeme bila je poremećena zbog pitanja vezanih za konkordat.

Korijeni ove "oslonjenosti" crkve na državu i njihovo razumijevanje mogli bi se tražiti i u odluci Sabora iz 451. godine o tome da "granice crkve teku duž granica države, na šta se pravoslavna teologija poziva".²⁹ Dakle, Pravoslavna crkva priznaje primat države i sa uspostavljanjem nove države i novih državnih granica, potreba za dobijanjem državne zaštite, iščitana iz kanona, postaje time razumljivija. Kao "trpljena crkvena organizacija" Srpska pravoslavna crkva predstavljala je legitimnog predstavnika naroda i do tada podijeljena, pod viševjekovnom vlašću Osmanske carevine i Austro-Ugarske monarhije, ali, kada se našla unutar zajedničke države, nakon dugog vremena, svoju pred-

²⁸ "Veljko Gregurević, pop, narodni poslanik iako je zadržao poslanički mandat i dan danas bere platu državničkog činovnika VIII razreda što na njega i članove porodice iznosi preko 1600 din. mesečno. Osim toga zadržao je besplatan stan u državnoj zgradi, državnog poslužitelja, pravo na činovnički konzum i državna kola i konje". *Težački pokret, br. 64*. Sarajevo: 24. juli 1923.

Brojni su sveštenici koji učestvuju u političkom životu BiH, a ovo su samo neki od njih: dr. Tomo Popović (Radikalna stranka - RS), Risto Eranović (RS), Gavro Gašić, Ljubo Nikolić, Simo Begović sa Pala, Zakarije Popović iz Bijeljine (RS), Dušan Subotić iz Bos. Gradiške (RS), Miloš Kraguljević iz Bos. Novog, Stevo Kovačević iz Cazina (RS), Veljko Grgurević iz Jajca (RS), Pavle Ubavić iz Varcar-Vakufa (RS), Marko Popović, Todor Govedarica, Vasilije Ristić, Vlado Gvozdrenović, Ljubomir Šain - svi iz Mostara (RS), Jovan Danilović iz Trebinja (RS), Simo Popović iz Bos. Broda (RS), Svetozar Lazarević iz Bos. Šamca (RS), Cvijetin Pejanović iz Brčkog (RS), Pavle Vukanović iz Podlugova (RS), Gaćinović iz Nevesinja (RS), Matija Popović i Kosta Dramušić iz Tuzle (RS), Svetozar Lazarević iz Crkvina (Savez zemljoradnika - SZ; Jugoslovenska nacionalna stranka - JNS) Pavle Katanić iz Puraća (RS), Jovo Knežević iz Travnik (RS), Ilija Ćuk iz Konjica, Josif Popović iz Ponovlja, Veljko Grgurević i Jevrem Petronić iz Zenice (RS), Savo Savić iz Trnova, Milan Božić (RS, posljuje Demokratska stranka - DS) i Kosta Popović (DS) iz Višegrada.

²⁹ Radić R. 1994. 349.

vodničku ulogu dobrovoljno je predala u ruke sekularnim snagama, nadajući se povoljnom i zaštićenom društvenom položaju.³⁰ Međutim, postavši državna religija, ona je u prvom redu služila državi, kao i Vladi i kraljevskoj kući.³¹

Prevlast države, centralistički sistem i nepoštivanje regionalnih posebnosti otvorili su rasprave na gotovo svim nivoima u crkvi i prouzrokovali neslaganja oko unutrašnjeg uređenja crkve, koje će na ovom mjestu biti samo naznačene.³² Sve su crkve u novoj državi bile principijelno za ujedinjenje i to nije dolazilo u pitanje, ali iskustva sa kojima su ušle u novu državu bila su različita i to je uslovalo na samom početku neslaganja oko budućnosti crkvene organizacije i oko učešća svjetovnjaka, laika i parohijskih sveštenika u crkvenom životu.³³ U tim raspravama učestvovali su i mitropoliti iz Bosne i Hercegovine i oni su zastupali stajalište da se trebaju sačuvati naslijeđene individualnosti pojedinih oblasti. Uz njih je bio i dr. Tomo Popović, dugogodišnji rektor Pravoslavne bogoslovije u Sarajevu,³⁴ koji je, pozivajući se na istoriju cr-

³⁰ “[...] vjeruju da se srpsko-pravoslavno sveštenstvo naše neće smjeti zaboraviti i da ga ta njegova nada neće iznevjeriti.[...] Danas nam treba napreći sve i moralne i fizične sile naše, da svoju veliku državu sačuvamo jedinstvenu i jaku. Svi valja u tome da saradujemo prema svojim silama. I gdje naš narod učestvuje, tu moramo i mi sveštenici i tu leži ona tradicionalna i logična istina, [...] da smo danas mi sveštenici u Bosni i Hercegovini bili duhovne i političke vođe svoga naroda a to želimo da i u buduće budemo do slučaja i prilike, kada će nas u dužnosti političkog vodstva zamijeniti kultom i spremom jači duhovi, a mi ćemo ih koliko budemo umjeli i znali pomagati u svemu. Želimo, da se ovo stanovište našeg sveštenstva iz B. i H. ne zaboravi ni u jednoj prilici, gdje bude govora o srpskom narodu i njegovim vitalnim interesima. Pogreška bi bila, koja bi urodila neoglednim posljedicama, ako bi se ma i s koje strane pokušalo onemogućiti našem sveštenstvu rad i u političkom pravcu pokraj njegove svešteničke dužnosti i zvanja kao specijalne struke. Mi smo uvijek bili a to želimo da i u buduće budemo vjerni i jedini istiniti tumači misli i osjećaja svoga naroda i s tog baš gledišta držimo, da ne možemo i ne smijemo kao takav važan faktor biti na odmet onima, koji su pozvani da kroje sudbinu narodu”. *Srpska riječ*, br. 32. i 33. Sarajevo: 13. i 15. april 1919.

³¹ U *Vjesniku* od 1. juna izašla je obavijest za pravoslavno sveštenstvo u kojim prilikama treba spominjati članove kraljevske kuće. *Vjesnik*, br. 6. Sarajevo:1. juni 1919.

³² O tome detaljnije vidjeti u: Papić M. 1978. i Imamović M. 2008.

³³ U BiH npr. svi muški članovi Crkvene opštine sačinjavali su Skupštinu, koja je birala Savjet crkvene opštine, a ovo je tijelo biralo Crkveno-školski odbor i vodilo brigu o svim crkveno-školskim potrebama. Crkveno-školske opštine su čak birale i parohie.

³⁴ Dr. Tomo Popović spadao je u red uglednih predstavnika pravoslavnog sveštenstva u Sarajevu. Istovremeno je bio aktivan član Radikalne stranke. Na pouzdaničkom sastanku Radikalne stranke u Sarajevu 5. aprila 1919. godine dr. Tomo Popović naglasio je vjernost Srba iz

kvenog prava, zastupao uređenje u kome bi se organizovalo nekoliko centara ujedinjene SPC. Episkopi iz svih krajeva, dakle, crkveni vrh, pa i oni iz Bosne i Hercegovine, bili su za što čvršću saradnju sa državnim institucijama i za veće ograničenje parohijskih sveštenika, a posebno svjetovnjaka. Prilikom prijedloga zakona o SPC, svoj prijedlog je dao i dr. Savo Ljubibratić,³⁵ referent Eparhijskog savjeta u Sarajevu, a njegov Nacrt nazvan 'Lex Ljubibrati' nije bio uzet ni u razmatranje. Stavove sveštenstva o samoupravi ocjenjivali su kao unošenje "stranog protestantskog duha".³⁶ Zalaganje za pokrajinsku tradiciju i njena prava proisticalo je iz iskustva rješavanja važnih pitanja u Bosni i Hercegovini, a koja su se ticala crkvenih poslova. U BiH su autonomni karakter crkve i vrlo uticajan svjetovnjački element bile karakteristike na koje je crkva, a i narod zajedno sa njom, navikla i što je bila okosnica opozicije u ovim pokrajinama. U Sarajevu je, naprimjer, održana 3. decembra 1922. godine i zajednička konferencija svih eparhijskih upravnih i prosvjetnih savjeta svih crkvenih opština i sveštenika iz Bosne i Hercegovine, gdje je, između ostalog, podvrgnuta kritici samovolja episkopa i ministarstva vjera koji su odbijali bilo kakvu saradnju koja je nuđena i od strane predstavnika iz Bosne i Hercegovine.³⁷ Svoje stavove su iznosili i putem crkvene štampe, u početku većinom u *Srpskoj crkvi*, časopisu za crkveni život pod uredništvom dr. Pere Markićevića,³⁸ a poslije u *Bratstvu*, listu za vjersko i narodno prosvjećivanje, vlasnika *Bratstva sv. Save* u Sarajevu, pod uredništvom Mirka Maksimovića,³⁹ protojereja.⁴⁰ Izabrana je

Bosne g. Pašiću i Radikalnoj stranci. *Srpska riječ*, br. 26. Sarajevo: 26. 4. 1919.

³⁵ Dr. Savo Ljubibratić (1876-1962) stalno zaposlen u Eparhijskom upravnom odboru u Sarajevu, ali sa mnoštvom javnih funkcija (sekretar i referent Upravnog i prosvjetnog savjeta Dabrobosanske eparhije, potpredsjednik Prosvjete, predsjednik Bratstva sv. Save itd.). Poslanik u Saboru 1910, pripada grupi oko *Naroda*, osuđenik na banjalučkom veleizdajničkom procesu, u Glavnom odboru Narodnog vijeća, član Demokratske stranke, senator. Napisao: *O organizaciji Srpske Crkve i Nacrt Ustava Srpske Crkve*.

³⁶ Imamović M. 2008. 98, 99.

³⁷ Papić M. 1978. 635.

³⁸ Dr. Pero Markićević je bio profesor na Bogosloviji u Sarajevu.

³⁹ Sarajevski paroh Mirko Maksimović je pored svojih crkvenih dužnosti bio i član *Grupe sarajevskih književnika*.

⁴⁰ Pejanović Đ. 1949. 85, 103.

i posebna komisija koja će pratiti procese donošenja crkvenih zakona,⁴¹ a već u prvim raspravama oko zakona o Pravoslavnoj crkvi i crkvenom ustavu učestvuju i pravoslavni sveštenici iz BiH i daju svoje prijedloge.⁴² Težnje Srpske pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini za održanjem tradicionalnih oblika samouprave i napore da se obnovi udruženje pravoslavnih sveštenika u BiH, list Zemljoradničke stranke *Težački pokret* okarakterisao je motom “Vraču, isceli se sam!”⁴³

U novi *Zakon o srpskoj pravoslavnoj crkvi*, donesen tek prve godine šestojanuarskog režima, 8. novembra 1929. godine, unesene su i neke tekovine bosanskohercegovačkog crkvenog života. Ipak su centralizacijom crkve četiri bosanskohercegovačke eparhije izgubile upravnu i sudsku ingerenciju. Titulu mitropolita su zadržali neki episkopi, ali su ostali bez posebnih dužnosti ili prava koja bi ih izdvajala od ostalih episkopa.⁴⁴ Sva imovina, u posjedu cen-

⁴¹ U radu te Komisije su učestvovali: dr. Vaso Glušac, dr. Savo Ljubibratić, proto Dušan Kecmanović, proto Kosta Dramušić, Jovo Tuta, Isaije Mičić, Tanasije Ikonić, Vukoslav Gruberović, Jovo Vasiljević i Špiro Očkić. u: Papić M. 1978. 635.

⁴² U Beogradu je boravila deputacija “Izvršnog Odbora” crkvenih opština, koji sačinjavaju g. Jovo Tuta, Šćepan Grđić, dr. Savo Ljubibratić, dr. Stevo Miličić, Jovan Magarašević, sveštenik i Vukoslav Gruberović. Deputacija je posjetila Nj. Sv. Patrijarha, Arh. Sinod i Ministarstvo, gde je predala svoj memorandum u kome je izrazila želje: 1.) da parohijani biraju sveštenike; 2.) da se imovina bosanskohercegovačkih opština troši na versko-prosvetne potrebe srpsko-pravoslavnog sveta u Bosni i Hercegovini; 3.) da se verski prirez smanji i upotrebljava na izdržavanje paroh. sveštenstva. Prema informacijama “Politike” od 4. marta, a i “Vremena” od 3. marta, obezbediće se laički uticaj na crkvenu upravu, ali “ipak izgleda da se ne može dopustiti da parohijani biraju sebi sveštenike”. Tako su naglasili merodavni krugovi, jer se smatra da su otpali razlozi zbog kojih je taj sistem ranije u Bosni i Hercegovini uveden. (“Vreme”, br. 2584.). *Bratstvo*, list za vjersko i narodno prosvjećivanje, br. 2. Sarajevo: god. V. 1929.

⁴³ “Za naše sveštenstvo igralo je otsudnu ulogu stranačko opredeljenje vodstva Sveštetičkog udruženja. Ovi fatalni ljudi u vodstvu jesu tipični predstavnici radikalske partije. Međutim, stranačka konstalacija srpskog naroda u Bosni imperativno nalaže našem sveštenstvu ili rezervisano držanje ili front protiv radikalne partije. [...] Naš uspeh biće zagaranovan istom onda ako naše bosansko srpsko pravoslavno sveštenstvo pri ovakvim odsudnim momentima bude jedinstveno. Jer se pokazalo, da se sve stvari ne mogu na jedan kalup praviti, tj. da vodstvo, koje je u Beogradu a sastavljeno iz samih beogradskih sveštenika niti može niti umije objektivno prosuditi prilike i stanje cele zemlje i sveštenstva u njoj. Stoga na posao oko reorganizacije sveštetičkog udruženja. Po onoj: “Vraču isceli se sam.” *Težački pokret*, br. 41. Sarajevo: 20. januar 1923.

⁴⁴ U Patrijaršijskom savjetu iz BiH bili su: Slavko Vujasinović protojerej iz Bosanske Dubice

tralnih crkvenih institucija iz Bosne i Hercegovine prenesena je, i pored otezanja, na Patrijaršiju.⁴⁵ Kao nadoknada uveden je Veliki upravni savjet⁴⁶ u Patrijaršiji da bi se određena pitanja rješavala na tradicionalan način. Pravoslavna crkva u BiH ne pojavljuje se više kao cjelina, jer ne postoje nikakva tijela koja bi obuhvatala samo ovaj prostor, pa ni udruženje sveštenika. Sva pitanja idejna ili politička pokretana i rješavana su u središnjim organima crkve.

Srpsko pravoslavno sveštenstvo Bosne i Hercegovine tokom postojanja Kraljevine zalagalo se za očuvanje cjeline jugoslovenske države, tako da će se i godinama poslije datum ujedinjenja sa dužnom pažnjom spominjati u krugovima Srpske pravoslavne crkve. "1. decembar – dan Ujedinjenja – svakako je najznačajniji datum u najnovijoj istoriji našeg naroda. Toga istorijskog dana zvanično i svečano je proglašeno u Beogradu ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca u jednu državu pod slavnom dinastijom Karađorđevića.[...] A naša je sveta dužnost da to, tako skupo i krvavo stečeno dobro, očuvamo i pametnim radom sporazumno sredimo i uredimo na dobro nas sviju, pogotovu danas u ovo burno doba, nastalo usljed evropskih, pa i svjetskih zapletaja, gdje našem

za Banjalučku parohiju, dr. Tomo Popović, protojerej-stavrofor direktor Bogoslovije, Petar Jovanović, protojerej i arhijer, zamjenik iz Tuzle; za Zahumsko-hercegovačku Stevan Šiniković, protojerej i paroh u Bijelom Polju, kao i potpredsjednici eparhijskih savjeta: za Eparhiju banjalučku dr. Dimitrije Zakić, advokat iz Banje Luke, Dabro-bosansku Šćepan Grđić, Zvorničko-tuzlansku dr. Steva Milčić, advokat iz Tuzle, Zahumsko-hercegovačku Jovo Tuta, trgovac iz Mostara, te među 12 ukazom kralja svjetovnih lica i dr. Savo Ljubibratić, senator iz Sarajeva. *Novi Istočnik*, službeni list Pravoslavne eparhije dabrobosanske, br. 4-5. Sarajevo: april-maj 1934. 41-143.

⁴⁵ Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, Ministarstvo vera, V. br. 6205. od 23. juna 1921. godine. Prema: Papić M. 1978. 630.

⁴⁶ Od 1905. kada je na snagu stupila *Uredba o crveno-prosvetnoj upravi pravoslavnih eparhija u BiH* učešće svjetovnjaka bilo je organizovano na sljedeći način. U poslovima uprave, nadzora i suda u spoljnim crkvenim i školskim stvarima postojali su eparhijski upravni i prosvetni savjeti. Njihov predsjednik je bio episkop, a 39 članova je birano na tri godine, sveštenika i svjetovnjaka u omjeru 1:2. Savjet se sastajao samo jedanput godišnje. Njegov je organ tzv. Uži savjet od devet članova. Oni su se sastajali svakog mjeseca i rješavali prizive protiv odluka crkveno-školskih opština, pregledali opštinske i manastirske račune, upravljali fondovima i zakladama; do 1919. godine potvrđivali su i izbor učitelja, sudili im za prestupe, birali eparhijsko-školskog referenta i dr. Kao vrhovna upravna, nadzorna i sudska vlast u autonomno-crkvenoj narodnoj upravi bio je Veliki upravni i prosvjetni savjet. On se sastajao svaka tri mjeseca u Sarajevu, a sastojao se od četiri episkopa, četiri sveštenika, četiri učitelja i šesnaest drugih svjetovnjaka. Prema: Stanojević S. 1929. 232, 334, 710-711.

narodu i njegovom mirnom životu prijete mnoge opasnosti sa raznih strana. Ali, hvala Bogu, naš je srpski narod, svjestan svega toga, spreman da ako zatreba, uloži sve svoje sile za očuvanje svoje slobode, svoje slobodne države. Ideja o jedinstvu Države, ideja koju mu je kao amanet na samrtnom času ostavio blaženopočivši Viteški Kralj Mučenik, Aleksandar Prvi, neće zamrijeti u našem narodu. Da je naš narod zapojen tih duhom, najbolje se vidjelo i dokazalo onim spontanim učestvovanjem naroda u proslavi 1. decembra u svima našim krajevima. U tome nije izostalo ni naše patriotsko Sarajevo, koje je na vidan način u raznim vidovima manifestovalo tu svoju ljubav za zajedničku Otadžbinu.”⁴⁷

Izvori i literatura

Izvori

Novine

- *Bratstvo* – Sarajevo
- *Kalendar Bošnjak* - Sarajevo
- *Narodno jedinstvo* – Sarajevo
- *Novi Istočnik* – Sarajevo
- *Srpska crkva* – Sarajevo
- *Srpska riječ* – Sarajevo
- *Težački pokret* – Sarajevo
- *Vjesnik* – Sarajevo

Literatura

- Gligorijević B. 1997. “Ujedinjenje Srpske pravoslavne crkve i uspostavljanje srpske patrijaršije u Jugoslaviji”. *Istorija XX veka 2*. Beograd: Institut za istoriju
- Imamović M. 2008. “Pravni položaj i organizacija Srpske pravoslavne crkve u Jugoslaviji 1918-1941. godine. u: *Vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini i Jugoslaviji između dva svjetska rata*. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
- Janković D., Krizman B. (priredili). 1964. *Građa o stvaranju jugoslovenske države (1. I – 20. XII 1918)*. Serija III – Građa. Beograd: Institut društvenih nauka
- Kapidžić H. 1963. “Rad Narodnog vijeća Bosne i Hercegovine u novembru i decembru 1918.” *Glasnik arhiva i Društva arhivista Bosne i Hercegovine god. III knj. 3*. Sarajevo: Arhiv Bosne i Hercegovine

⁴⁷ *Novi istočnik*, god. VI, br. 12. Sarajevo: decembar 1939, str. 393.

- Papić M. 1978. "Pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini u vrijeme od 1918. do 1945. godine". u: *Vjerske zajednice i politička zbivanja u Bosni i Hercegovini od austrougarske okupacije 1878. do 1945. godine*. (rukopis). Sarajevo: Institut za istoriju
- Pejanović Đ. 1949. *Štampa Bosne i Hercegovine 1859-1941*. Sarajevo: Svjetlost
- Radić R. 1994. "Uticaj razvoja srpske pravoslavne crkve na modernizacijske procese u Srbiji i Jugoslaviji". *Srbija u modernizacijskim procesima XX veka*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije
- Stanojević S. 1929. *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*. Zagreb: Bibliografski zavod d.d. knj. I.

SUMMARY

THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND THE CREATION OF A NEW STATE (THE KINGDOM OF SERBS, CROATS AND SLOVENIANS) THE 1918

The Serbian Orthodox Church in Bosnia and Herzegovina welcomed the establishing of The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians and its first exponent – the Serbian army. In the same time it actively engaged on the union of all orthodox churches in The Kingdom. During of this activities it faced to numerous compromises.

Key words: The Serbian Orthodox Church, Bosnia and Herzegovina, The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians, Serbian army, government, centralization, tradition

(Translated by author)